

BSOBAC 3 – BACHELOROPPGAVE MED FORSKNINGSMETODE

En kvalitativ studie om
Meldeplikten fra barnehagen til barnevernstjenesten

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i sosialt arbeid

UiS mai 2022

Kandidatnummer: 7150

Antall ord: 13 190

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	3
1.3 FORMÅL MED OPPGAVEN	4
1.4 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	4
1.4.1 Sosialfaglig relevans	4
1.4.2 Gjeldende lovverk	5
1.3 BEGREPSAVKLARINGER	5
1.3.1 Seksualitet	5
1.3.2 Meldeplikt	6
1.3.3 Seksuelle overgrep	6
2.0 BAKGRUNN OG TIDLIGERE FORSKNING.....	8
2.1 LANGVARIG TAUSHET OM SEKSUELLE OVERGREP.....	8
2.2 BARNES ALDERSNORMALE SEKSUALITET I BARNEHAGEN	8
2.3 STYRINGSdokUMENT	9
2.3.1 Ny strategi for Stavanger kommune.....	10
3.0 TEORETISK RAMMEVERK	11
3.1 SEKSUALITET BLANT BARN.....	11
3.1.1 Rapport fra NOU	12
3.2 UTVIKLINGSFORSTÅELSE.....	13
3.3 TABU	14
3.4 FAGLIG KOMPETANSE	14
3.4.1 Faglig skjønn	15
4.0 METODE	17
4.1 HVA ER METODE.....	17
4.2 VALG AV METODE	17
4.3 VALG AV INFORMANTER	18
4.4 DATAINNSAMLING	19
4.5 ANALYSE	20
4.6 STUDIENS TROVERDIGHET	21
4.6.1 Validitet og reliabilitet.....	21
4.6.2 Kritiske bemerkninger og etisk refleksjon.....	22
5.0 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING	23
5.1 FAGLIG FELLESKAP	23
5.2 FAGLIG KOMPETANSE OM SEKSUALITET	25
5.2.1 Kulturelt tabu.....	27
5.3 FOREBYGGING	29
5.3.1 Geografisk innvirkning	33
6.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....	35
7.0 LITTERATURLISTE	36
VEDLEGG 1 – INFORMASJONSSKRIV.....	40
VEDLEGG 2 – INTERVJUGUIDE	44

1. INNLEDNING

Det fremgår i Norges offentlige utredninger (NOU) at det foregår seksuelle overgrep av barn, uten at dette blir fanget opp i barnehagen. Funnet viser at inkludering av barn i en bekymrings sak er alt for lav både fra barnehagen og barnevernstjenesten (Norges offentlige utredninger, 2017, s. 50-53). Seksualitet blant barna kommer lite frem i barnehagen, fordi voksne synes det er utfordrende å snakke med barn om temaet. Som barn stoler man på sine egne foreldre, og kan tro det er normalt at sin egen far eller mor utfører seksuelle overgrep, dersom de ikke har kunnskap som motstrider dette. Dersom det er slik at barn mangler kunnskap om hva som er rett og galt, hvordan kan vi forvente at de skal si ifra om dette selv?

Kan informasjon om grensesetting og seksuelle soner være med på å legge til rette for at barn sier ifra om seksuelle krenkelser i større grad? Eller vil det by på flere utfordringer fordi vi gir for mye informasjon til et barn? Til tross for at det er barnevernstjenesten som har de beste faglige forutsetningene, er de fortsatt avhengige av at andre offentlige myndigheter, slik som barneskoler, barnehager, helsesøster, leger og tannleger oppfatter bekymring, og sender inn bekymringsmelding. Et viktig forum for å fange opp bekymringer for et barn i en tidlig alder vil være barnehagen. Jeg har av den grunn snakket med ansatte i barnehagen for å belyse deres erfaringer om seksuelle overgrep og hvordan det tverrfaglige samarbeidet med barnevernstjenesten fungerer.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Interessen for temaet ble særlig vekket under undervisning i mitt andre år på studieår da vi hadde om temaet «barn og seksualitet». Samfunnet har som oppgave å beskytte barn mot vold og overgrep. Til tross for dette, kan vi se i *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress* sin undersøkelse, at alt for mange barn og unge opplever vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt i løpet av sin oppvekst. Vi har en stor utfordring med å avdekke seksuelle overgrep, nettopp fordi barn som blir utsatt for slik svikt, sjelden blir spurt direkte hva som har skjedd (NKVTS, 2021). Dette tyder på at seksuell misbruk og vold, fortsatt er tabulagte emner som er utfordrende å snakke om.

Som barn opplevde jeg selv at undervisning om samleie og seksualitet i skolesammenheng, ble hurtig gjennomgått og opplevdes som et tabulagt område. Selv fra mine egne foreldre har dette vært tema som i liten grad har blitt snakket om, da et slikt samtaleemne ikke har vært et fokus i deres oppvekst. Dette får meg til å tenke på at barn som opplever seksuell misbruk og vold,

kanskje ikke har en voksen relasjon å si ifra til. Det er forståelig nok et ubehagelig emne å snakke om for mange, og som man ikke skal ta lett på. Som følger av dette har temaet om seksuelle overgrep blitt et tabulagt område som trenger å belyses.

1.3 Formål med oppgaven

Formålet med denne studien er å se hvilke kunnskaper barnehageansatte sitter på, og hvordan prosedyrene fungerer når det er grunn til bekymringsmelding. Hvor stor er terskelen for pedagoger å melde ifra til barnevernstjenesten? Mange barn opplever seksuelle overgrep, og de fleste av disse foregår i eget hjem. Hvor vidt vi klarer å gjennomskue at noe slikt foregår, kan være svært utfordrende å oppfatte på egenhånd. Dette gjør at vi har stort behov for et fungerende samarbeid og en god kommunikasjon med kollegaer og andre offentlige instanser. Oppgaven tar for seg vanskelige temaer om seksualitet blant barn, og går nærmere innpå årsaker til at seksuelle overgrep er utfordrende å snakke om. Oppgaven har som hensikt å samle inn informasjon, slik at sosialarbeidere kan oppnå et bedre kunnskapsgrunnlag i et samarbeid sammen med barnehagen.

1.4 Presentasjon av problemstilling

I samråd med oppgavens tema, har jeg valgt følgende problemstilling: *Hvilken innvirkning har faglig kompetanse om barn og seksualitet på meldeplikten til barnevernet?*

1.4.1 Sosialfaglig relevans

Fellesorganisasjonen (FO) beskriver sosionomer, vernepleiere og barnevernspedagoger sin profesjonsutøvelse som:

Sitt samfunnsoppdrag å bistå mennesker som har behov for hjelp, for å sikre menneskeverdige levekår og livskvalitet. Solidaritet med utsatte grupper, kamp mot fattigdom og arbeid for sosial rettferdighet og sosial endring er derfor sentralt i profesjonsgruppens virksomhet. (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 2)

Fellesorganisasjonen legger frem at en sosialarbeider skal sikre respekten for enkeltindividets verdier og ønske om kontroll over eget liv: «dialog og tilrettelegging for medvirkning skal profesjonsutøveren bidra til å styrke den enkeltes mulighet til å leve i samsvar med egne verdier, muligheter og begrensninger» (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4). Norsk helseinstitutt (NHI) påstår at mange av tilfellene for seksuelle overgrep kan resultere i psykiske komplikasjoner,

slik som f.eks. posttraumatisk stresslidelse, selvmordsproblematikk, depresjon og angst eller sosial tilbaketrekning. Noen får også utfordringer med rus og alkohol, seksuelle vansker eller spiseforstyrrelser som følge av hva man har blitt utsatt for (Norsk helseinstitutt, 2019).

Det vil være en fordel for sosialarbeidere at utfordringer som oppstår allerede fra barnehagen av, blir fanget opp i en tidlig alder, da sosialarbeidere har som jobb å hjelpe disse menneskene i etterkant. Et forebyggende arbeid forutsetter samarbeid på tvers av ulike fagområder og forvaltningsnivåer (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019, kapittel 1). Sosialarbeidere er avhengig av at barnehagepedagoger har kunnskap nok om barn og seksualitet til å ta grep i situasjonen for å melde det inn. Dersom barnehager og skolesystemet har nok kunnskap om hvilke signaler og atferd som er bekymringsverdige, med god støtte fra andre offentlige etater, er det kanskje mulig å redusere antallet for seksuelle overgrep. Oppgaven har i lys av dette, sosialfaglig relevans.

1.4.2 Gjeldende lovverk

Temaet om omsorgssvikt i form av vold og seksuelle misbruk er nedfelt i barnevernloven og viser til at personal i barnehagen skal være oppmerksom på forhold som kan trenge tiltak fra barnevernet, og skal gi opplysninger uten hinder for taushetsplikten, til barnevernstjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. §46 (Barnehageloven, 2005). Det går også frem i barnevernloven jf. §6-4 at *enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder for taushetsplikt melde fra barnevernstjenesten uten ugrunnet opphold*. Dette blir etterfulgt med flere punkter for årsaker til bekymring og hva det innebærer (Barnevernloven, 2005). Det vil av den grunn være relevant for alle sosialarbeidere, fordi vi også er pliktet å melde ifra dersom oppførte bekymringer er til stede.

1.3 Begrepsavklaringer

1.3.1 Seksualitet

Før jeg går i gang med oppgaven, er det vesentlig å redegjøre for begrepet seksualitet. Seksualitet blir ifølge *Verdens helse organisasjon* (WHO) definert som:

A central aspect of being human throughout life and encompasses sex, gender identities and roles, sexual orientation, eroticism, pleasure, intimacy, and reproduction. Sexuality

is experienced and expressed in thoughts, fantasies, desires, beliefs, attitudes, values, behaviours, practices, roles, and relationships. While sexuality can include all these dimensions, not all of them are always experienced or expressed. Sexuality is influenced by the interaction of biological, psychological, social, economic, political, cultural, ethical, legal, historical, religious, and spiritual factors (WHO, s. 5, 2006)

I denne oppgaven vil jeg sette søkelys på barns seksualitet, og hvordan den har innvirkning på meldeplikten til barnevernstjenesten. Seksualitet blant barn kan ikke sammenlignes med seksualitet blant voksne. Den er mer preget av nysgjerrighet til å utforske og bli kjent med egen og andres kropper. Denne utforskningen kommer ofte til uttrykk gjennom lek (Aasland, W. M, s. 8, 2020). Seksualiteten spiller en stor rolle for utviklingen til et barn, i form av bevisstgjøring av grensesetting for seg selv og andre mennesker.

1.3.2 Meldeplikt

Ettersom studien tar for seg meldeplikten i barnehagen, er det vesentlig at jeg gjør en redegjørelse av begrepet. Meldeplikt betyr «et juridisk ansvar for å melde fra til barnevernstjenesten ved alvorlig bekymring for barn» (Bufdir, 2019). Meldeplikten påbyr at alle som utøver offentlig tjeneste er underlagt å pålegge offentlige myndigheter opplysninger i saker med alvorlig omsorgssvikt og barn med alvorlige atferdsvansker Dette går frem av barnevernsloven §6-4 (Andersen, 2004, s. 28). Formålet med meldeplikten skal være å opplyse barnevernstjenesten slik at de fort kan komme i gang med arbeidet med barn og unge som er i en vanskelig situasjon, ettersom barnevernstjenesten sitter på de beste faglige forutsetningene for å hjelpe barn og unge (Andersen, 2004, s. 29).

1.3.3 Seksuelle overgrep

På folkehelseinstituttet (2020) sin nettside, definerer Reneflot m.fl. omfanget av seksuelle overgrep mot barn som «voldtekt, uønsket seksuell kontakt når personen er beruset eller bevisstløs, å bli utsatt for ufrivillig beføling av kjønnsorgan, å bli presset til seksuelle handlinger og andre former for seksuelle krenkelser». Gjennom livsløpet forekommer vold oftest mot barn, ungdom og unge voksne. Når omsorgsgivere utøver fysisk vold, skjer dette ofte i sammenheng med psykisk vold og omsorgssvikt. Fysisk vold fra foreldre starter ofte tidlig i barneårene (Myhre, 2015). Omtrent 1 av 5 jenter, og 1 av 14 gutter har opplevd seksuelle overgrep før fylte 18 år, enten fra voksne eller jevnaldrende. Omfanget av seksuelle overgrep øker fra

barnealderen til ungdomsalderen. Økningen kan ses i forbindelse med at puberteten inntreffer (Reneflot, et. al. 2020).

2.0 BAKGRUNN OG TIDLIGERE FORSKNING

Dette kapittelet viser til tidligere forskning som er gjort på seksuelle overgrep i barnehagen. Det vurderes som relevant for oppgaven å ha en innsikt i tidligere forskning for å svare på problemstillingen.

2.1 Langvarig taushet om seksuelle overgrep

I en kvalitativ studie gjort av Iris Steine m.fl., *Langvarig taushet om seksuelle overgrep: Predikterer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn*, tar de for seg latenstiden til personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep som barn. Latenstid beskrives i artikkelen, som tiden det gikk fra første gang man ble utsatt for overgrep til man fortalte noen om overgrepet.

Steine legger frem at økt kunnskap om hva som har betydning for latenstid, kan gi en pekepinn på nødvendige tiltak som kan styrke mulighetene for at overgrep mot barn blir avslørt på et tidligere stadium. Dette har relevans da det senere i forskningen fremkommer at det i gjennomsnitt gikk 17,2 år før respondentene fortalte om seksuelle overgrep for første gang. Som følger av overgrepene hadde de utfordringer knyttet til posttraumatisk stress, angst, insomni og depresjon. De fortalte også i sin studie, at en lengre latenstid var knyttet til dersom vedkommende var i en lavere alder da overgrepet foregikk.

Et annet poeng i studien er at terskelen for å si ifra var forhøyet dersom overgrepet involverte vold og trusler, samleie, tvang og dersom personen var en nær relasjon. Dersom overgriperen var kvinne, var terskelen også forhøyet. Studien viser at det er stort behov for systematiske tiltak for å unngå at overgrepsutsatte barn sier fra for sent. De legger vekt på at dette ikke bare skal overlates til de utsatte selv, men at det kreves kunnskap fra ansatte i barnehagen. Min oppgave tar for seg hva som kan bidra til å styrke ansatte sin faglige kompetanse.

2.2 Barns aldersnormale seksualitet i barnehagen

Skundberg argumenterer i artikkelen *Hvordan forstå barns aldersnormale seksualitet i barnehagen* for kunnskap om hva som er forventet normal seksualitet. Studenter og pedagoger som jobber med små barn, uttrykker mangel på undervisning om barns seksualitet i utdanningen, som skaper utfordringer i praksis. Utfordringene kan være å skille mellom

normale handlinger og skadelige tegn på seksuelle overgrep. Han beskriver forskjellen mellom forventet alderdom og skadelig seksuell atferd og skriver følgende:

En patologisk seksualitet eller skadelig seksuell atferd (SSA) er skadelig for barnet selv og for andre. Den er ikke-aldersnormal, og kan være resultat av misbruk eller psykologisk skjevutvikling (Askeland, Jensen & Moen, 2017). Den ikke-patologiske barneseksualiteten er biologisk og psykologisk forventet, aldersnormal og betraktes som sunn når den utfoldes i trygge situasjoner uten risiko for enkeltbarnet eller andre. Den kan likevel ofte tolkes patologisk, altså som symptomer på noe negativt, skadelig eller moralsk bekymringsverdig (Skundberg, 2020, s. 2).

Studiene av voksnes holdninger, sett i sammenheng med behovet både fra barnehagens praksisfelt og studenter, viser at det ligger en grunnleggende problematisk tendens i vår forståelse og tolkning av barns seksuelle lek og atferd. Noe som fører til at den lett blir tolket patologisk. Konsekvensene av feiltolkninger kan være både underreaksjoner, som kan hindre avdekking av skadelig atferd. Kimerud (2011) mener barnehagepedagoger ofte står i fare for å enten overtolke barns handlinger som seksuelle når de ikke er det, eller å undervurdere at noe barn gjør kan være seksuelt (Skundberg, 2020, s. 2).

2.3 Styringsdokument

Som andre forvaltningsorgan har barnehagen en ramme de må forholde seg til. All praksis som utføres av ansatte i barnehager skal være i samråd med de to styringsdokumentene; *Rammeplanen* og *Barnehage_loven*. Rammeplanen er en fastsatt overordnet bestemmelse om barnehagens oppgaver og innhold for alle rundt som hjemmet, barnehagemyndigheter og andre instanser (Utdanningsdirektoratet, 2021, 01:43). Rammeplanen utfyller bestemmelser som gjelder barnehagens formål og innhold, samt barn og foreldrenes rett til medvirkning. Kunnskapsdepartementet har fastsatt rammeplan for barnehagen som en forskrift med hjemmel i barnehage_loven, og er forpliktende for alle barnehager i Norge.

Rammeplanen har som mål og bidra til et likeverdig tilbud av god kvalitet uavhengig av barnehage. Dokumentet fungerer som en felles ramme og verktøy for alle styrere, eiere og personal sin praksis i barnehagen. Barnehageeier og alle som arbeider i barnehagen bidrar sammen til å oppfylle målene og kravene i rammeplanen (Utdanningsdirektoratet, 2021, 01:43).

2.3.1 Ny strategi for Stavanger kommune

Stavanger kommune i 2022 med *Strategi for samarbeid med barn*, jf. barnekonvensjonen. Strategien er forankret i kommuneplanens samfunnsdel som har navn: *Ta i bruk barn og unges egne ressurser gjennom å bruke kunnskap fra barn og unge, høre barnas stemme og ta i bruk nye medvirkningsmetoder*. Denne strategien gjelder alle tjenester i Stavanger kommune som gir tiltak til, og har kontakt med barn, direkte eller pårørende. Dette har som hensikt å styrke samarbeidet med hvert enkelt barn, og involverer barn i tjenesteutvikling i Stavanger kommune (Stavanger kommune, 2022).

Strategien fungerer som et strategisk styringsdokument for ledere og ansatte, som viser til hvordan et samarbeid for å se og forstå barna og ta i bruk deres kunnskap, kan bidra til å utvikle gode tjenester. Strategien ivaretar *barnets beste*, som er et viktig og nødvendig mål og prinsipp som trenger å settes mer lys på (Stavanger kommune, 2022). Barnets rett til medvirkning, er en kompleks sak. Det er først og fremst barnet som har best kjennskap til situasjonen hjemme, og som kan bidra til å samle inn nødvendige opplysninger for å bygge opp en sak. Det er også viktig at barnet kan kjenne på å ha en stemme i egen sak. Strategien legger til rette for dette, men kan det også føre til større begrensinger innen meldeplikten, nettopp fordi barnehageansatte får enda en ramme og forholde seg til?

3.0 TEORETISK RAMMEVERK

For å forme forståelsen av et fenomen, er teori et viktig hjelpemiddel (Mellingen, 2012, s. 47). I denne oppgaven er det gjeldene fenomenet meldeplikten fra barnehagen til barnevernstjenesten. For å få et innblikk i hvordan det er å håndtere bekymringer i barnehagen, trenger man teori om relevante aspekter rundt kompetansegrunnlag i barnehagen og særlig hvordan et tverrfaglig samarbeid skal fungere. I denne oppgaven har jeg valgt å gjøre rede for seksualitet blant barn, utviklingsforståelse, tabu og faglig kompetanse. Dette er teori som er sentralt for arbeidet med å avdekke barn som opplever seksuelle overgrep, og som er betydningsfull for ansatte i barnehagen.

3.1 Seksualitet blant barn

For å se på hvordan faglig kompetanse om seksualitet og grensesetting har innvirkning på meldeplikten, er det nødvendig å se på hva teoriene sier om seksualitet blant barn. Helse og omsorgsdepartementet trekker frem i sin strategi for seksuell helse *Snakk om det!* hva god seksuell helse innebærer og skriver følgende:

En forutsetning for god seksuell helse er en positiv og respektfull tilnærming til seksualitet og til seksuelle relasjoner og mulighet til å ha gode og trygge seksuelle erfaringer, fri fra tvang, diskriminering og vold. Positive holdninger og følelser for egen kropp sammen med god kunnskap om kropp og seksualitet bidrar til tryggere seksuell identitet og sunnere handlingsmønstre (Helse-og omsorgsdepartement, 2017-2022)

Seksualiteten er med på å utvikle vår identitet, allerede fra barnehagealderen, men dette er ikke det eneste seksualitet gjør. Kunnskap om seksualitet kan bidra til bevisstgjøring av positive og negative handlinger, når det kommer til egen og andres kropp. Dette er en viktig kunnskap å ha som barn, for å få best mulig kjennskap til egne og andres grenser under lek og utforskning. En viktig tematikk når det gjelder barn som opplever seksuelle misbruk, er undervisning om grensesetting og seksualundervisning allerede fra barnehagen av. For at barn skal ha muligheten til å glede seg over å være dyktige til å leve sitt eget liv, trenger de å utvikle et godt og trygt forhold til kroppen sin og dens funksjoner. På denne måten kan de akseptere sitt eget og andres følelsesliv uten unødvendige hemninger (Aasland, 2020, s. 21). Her kan barnehagen spille en stor rolle, dersom riktig undervisning blir gitt til barna.

Noen kan stille seg tvilende til tema angående seksualitet blant barn, og det kan for mange oppleves som et tema som ikke egner seg for dem. Tvert imot er seksualiteten høyt aktuelt for barn, da de allerede som spedbarn opplever nytelse ved kjønnsorgan og gode følelser i form av

kontakt. Disse følelsene kan være vanskelige å sette ord på selv i en ung alder, det kan derfor være en fordel at en voksen bistår med de riktige ordene. Foreldre bør ha en åpen dialog med barna om hvorfor de kjenner på disse følelsene og at dette er normalt. Denne formidlingen er ikke en selvfølge i alle hjem, da samtaler om seksualitet ofte er et fraværende tema blant mange foreldre. Disse barna er avhengig for sin egen utvikling at barnehagen tar denne rollen. (Aasland, W, M, 2020, s. 89). Hvis seksualitet er et tabulagt tema for voksne, vil det være enda mer utfordrende og fremme positive tanker om seksualitet blant barna. En annen fordel med å undervise barna om dette er at vi kan inkludere barna langt mer i sin egen sak, da barna får en større forståelse av teamet og har lettere for å si ifra dersom barnehagen fremmer åpenhet om temaet.

3.1.1 Rapport fra NOU

NOU sin rapport fra 2017 sammenfatter at vi har en lang vei å gå når det gjelder avdekking av seksuelle overgrep. En av årsakene som kommer frem i rapporten er mangel på kompetanse og gjennomføring fra både barnevernstjenesten og barnehagen. Ett av funnene i henhold til årsaker, var mangel på samtaler og for dårlig kvalitet på dem. Dette ble etterfulgt av fem underpunkt for andre mangler:

- 1. Bekymringsmeldinger ble henlagt uten at man snakket med barnet*
- 2. Undersøkelser av omsorgssituasjonen inkluderte ikke samtaler med barnet*
- 3. Samtaler med barnet ble ikke tilrettelagt slik at det var mulig for barnet å snakke fritt*
- 4. Undersøkelser og behandling som inkluderte samtaler med barn utforsket ikke om barnet var utsatt for vold, seksuelle overgrep eller omsorgssvikt*
- 5. Barn ble ikke lyttet til. (Norske offentlige utredninger, 2017)*

Rapporten viste også til manglende forståelse av årsaker til symptomer, atferdsuttrykk og andre tegn og viser til en hendelse hvor et barn ble mistolket for å ha ADHD- symptomer og ble medisineret fra åtte års alderen og fikk oppfølging for dette av BUP frem til voksen alder. Fordi det ikke ble utført en undersøkelse av hvorfor symptomene oppsto, var det utfordrende å avdekke at barnet gikk opplevde livstruende regimer i eget hjem gjennom hele oppveksten. Dette eksempelet maler et godt bilde av hvor viktig det er at personal er bevisst på tegn og symptomer som tyder på alvorlig omsorgssvikt, og kan også gjøre det enklere å skille signaler fra hverandre (Norske offentlige utredninger, 2017).

3.2 Utviklingsforståelse

Det er viktig at ansatte i barnehagen har en forståelse for utviklingen til et barn, og danner seg en *utviklingsforståelse*. Denne prosessen innebærer at den ansatte etablerer hva som er vanlig utvikling og atferd for alderen, men samtidig at vedkommende ser på de individuelle forutsetninger for barn (Emilsen, 2018, s. 327). Dersom en ansatt er bevisst på forventet atferd, vil vedkommende også fort oppleve en oppførsel som er avvikende fra normalen. Denne forståelsen handler om normene og variasjonsbredden for normal utvikling, og er viktig for å forstå og tilrettelegge for alle barn i barnehagen (Emilsen, 2018, s. 243). Det er ikke alltid enkelt å skille omsorgssvikt fra forventninger til alderen. Hvis man ser på seksuell atferd hos barn fra 0 - 5 årsalderen kan man se at barn som putter gjenstander i anus eller vagina på seg selv eller andre barn, kan oppfattes som en nysgjerrig oppførsel og derav være helt normalt for alderen. Fortsetter barnet å gjøre dette etter at de får gjentatte beskjeder om å slutte, kan dette kategoriseres som bekymringsfullt. Men dersom et barn putter gjenstander i vagina og anus med tvang, fysisk vold og smerte involvert, kan det gi grunn til å søke hjelp (Aasland, 2020, s. 30).

Store deler av seksualiteten til barn uttrykkes gjennom lek sammen med andre barn. Leken fremstår som barnets viktigste virksomhet. Den bidrar til å lære dem reglene i det sosiale samspillet og bidrar til å utvikle språk og grunnleggende kommunikasjonsferdigheter. Leken er med på å øke fantasien, kreativiteten og oppfinnsomheten, og gjør at barn tilegner seg kunnskap om seksualitet fordi leken foregår på liksom og oppleves som fri (Skarpsno, 2013, s. 42). Typiske leker for barn er *doktorlek, familielek og seksuelle lek*. Seksuelle leker går ut på at barna «sexer», og har også andre kjente navn som «tiss mot tiss» eller « rumpeleken».

Felles for alle lekene er viktigheten bak et kollektivt samtykke for handlingene som skjer, og at barna ikke føler seg tvunget eller presset til handlingene i leken (Aasland, 2020, s. 22). Disse lekene gjør at barna får god trening på åpenhet, hva som gir lyst, grenser og kontroll som er viktig trening for barnets seksuelle utvikling. Dersom barnet utvikler god kjennskap til egne følelser og egen seksualitet vil det også påvirke barnets opplevelse av trygghet og fører til et godt forhold til andre mennesker. Thore Langfeldt (2000) trekker frem at et negativt forhold til kroppslig nærhet og seksualitet kan føre til voldelige tendenser, mens barn som mottar positiv kroppskontakt fra foreldre, vil videreføre dette til kroppskontakt med andre (Aasland, 2020, s. 22-23).

3.3 Tabu

Seksuelle overgrep og vold blant små barn er utfordrende å kartlegge gjennom foreldrerapportering og selvrapportering, dette kan resultere i lite kunnskap om temaet (Folkehelseinstituttet, 2020). Seksuelle handlinger blir sett som en privat sak som ikke snakkes høyt om blant mange, og fører av den grunn til at temaet blir tabulagt. Vi driver med en kulturell tabuisering av seksualitet og seksuelle overgrep i dagens samfunn. Det er et tema som innebærer vanskelige og ubehagelige samtaler, som fører til at vi heller unngår å ha dem.

Begrepet tabu baserer seg på kulturelle forestillinger og bestemmer handlinger som oppleves som uønskede (Almås, 2020). Tabuer handler om sosiale forbud mot å synliggjøre eller fortelle. Tabu kan virke på to måter: *forebyggende* og *ugyldiggjørende*. Når et tema eller handling er tabulagt, kan dette ha en forebyggende påvirkning, i den grad at mennesker utfører mindre seksuelle handlinger mot barn. Men den kan også fremstå som et hinder for at overgrep snakkes om av offeret, personer som er kjent med hendelsen og overtrederen selv (Søftestad, 2019, s. 57). *Ugyldiggjøring* handler om at fenomenet forsvinner for barnet og for menneskene i barnets omgivelser. Fordi temaet er tabulagt, påvirker det ansatte i barnehagen for å sende inn bekymringsmelding. Bekymringen for å ta feil overveier og gjør at den ansatte heller velger å si ingenting. Bekymringen blir isteden *usynliggjort*. (Søftestad, 2019, s. 58).

I Kvams artikkel om *Barns seksualitet* forteller Thore Langfeldt i et intervju om hvordan holdningene til barns rollemodeller spiller inn på nysgjerrigheten deres. Han skriver blant annet *Dersom du svarer ærlig og direkte på barnets spørsmål, og ikke unnlater å svare, blir sint, overrasket, eller tar avstand fra temaet, lærer du barnet at dets nysgjerrighet om sin kropp er helt normal*. Han legger vekt på betydningen av en åpen dialog med barna, og presiserer hvordan dette kan være med på å bygge fundamentet for en åpen dialog også i fremtiden. Og understreker at foreldrene må tørre å ta denne rollen (Kvam, 2021).

3.4 Faglig kompetanse

Det forventes at man har en faglig kompetanse når man jobber i en offentlig etat, men hva menes med faglig kompetanse? Deler vi opp begrepet får vi to hovedkategorier: den formelle og den uformelle. *Formell kompetanse* kobles til en dokumenterbar kunnskap som kommer i form av forskning, eksamen og skole. Man bygger opp en formell kompetanse gjennom utdanningsløpet, og samler inn kunnskap som er forsket og dokumentert. Denne kunnskapen

sikrer en forsvarlig utøvelse fra blant annet profesjonsutøvere, men like viktig er kunnskapen som kommer fra personlig karakter, nemlig en *uformell kunnskap*. Denne kunnskapen tilegnes gjennom arbeidserfaring hvor man reflekterer gjennom tidligere hendelser og utvikler seg gjennom relasjoner (Søftestad, S, 2019, s. 235). Denne kunnskapen knyttes også til begrepet *taus kunnskap*, da den handler om kunnskap som er vanskelig å beskrive fordi den sitter naturlig i kroppen. *Taus kunnskap* er et kjent begrep i barnehagen og beskrives som *en stilltiende og innforstått praktisk kompetanse hos personalet, som er knyttet til kunnskaper, verdier og holdninger*. Dette vises gjennom at personal gjør handlinger automatisk, uten å tenke over hvorfor de gjør det (Barne- og familiedepartementet, 1995, s. 42).

Særlig når det gjelder barns seksualitet er det viktig at holdninger blir satt ord på for å bli bevisst på hva som preger oss. Dersom vi gjør oss kjent med den tause kunnskapen, kan man se nærmere på hva som preger våre handlinger. Refleksjon er et viktig bidrag til å se sammenheng mellom handling og konsekvens (Skarpsno, 2013, s. 26). Ved å stille seg selv kritiske spørsmål til hvordan og hvorfor du løste det på en slik måte, kan man forsøke å sette ord på kunnskapen man tar i bruk hver dag. Den uformelle kompetanse dannes som nevnt gjennom erfaringer, og krever at den ansatte har samlet kunnskap fra en lenger periode enn det kan forventes av en nyutdannet ung voksen. Det forventes at den ansatte har en erfaringsbasert kunnskap, som er en opparbeidet kunnskap gjennom praksis. Denne kunnskapen har god nytte for arbeidsplasser for å fange opp seksuelle overgrep, men også ved og utveksle denne kunnskapen med kollegaer slik at det blir en synlig kunnskap (NAV, u. å.). Det er nødvendig at ansatte i barnehagen tar i bruk en faglig kompetanse om seksualitet blant barn for å ufarliggjøre handlinger som går under seksualitet.

3.4 .1 Faglig skjønn

Viktig for en vurdering av bekymringsmelding, er kompetansen til å utøve godt faglig skjønn. Når man utøver faglig skjønn skal det skje på bakgrunn av kjente og overførbare teorier og metoder innenfor et fagfelt (Hanssen et al., 2015, s. 24). Flere teoretikere har en felles fremstilling av begrepet skjønn som en praktisk dømmekraft. Ifølge Aristoteles kan ikke praktisk dømmekraft læres teoretisk, men gjennom erfaringer. Dette er fordi situasjoner der den utføres, alltid er ulike og uforutsigbare (Hanssen, et al., 2015, s. 20). Det er altså viktig å ha en god dømmekraft når man jobber i helse og omsorgstjenesten. Dette innebærer at man baserer avgjørelse på kunnskap og refleksjon. Det forutsettes derfor at profesjonsutøvere innen helse- og sosialfaglig arbeid har en faglig og moralsk dømmekraft og evne til å utøve skjønn (Hanssen

et al., 2015, s. 24). Faglig skjønn handler om at alle beslutninger innenfor helse- og omsorgstjenesten ikke bare kan avgjøres med fagkunnskap og regler, men også hva som er det beste, det riktige, det mest hensiktsmessige (Hanssen et al., 2015, s. 22). Dette kan være avgjørelser ansatte må ta i en vurdering av hva som vil være mest skånsomt for barnet, og hva som vil påføre mer skade.

4.0 METODE

4.1 Hva er metode

Metode har som hensikt å løse problemer og komme frem til ny kunnskap (Aubert, 1985, s. 196). Den gir oss en pekepinn på hvordan man skal fremstille eller etterprøve kunnskap og fungerer som et redskap for å samle inn data og informasjon vi trenger til undersøkelsen vår (Dalland, 2012, s. 112). Innen metode har vi to ulike retninger, disse kalles *kvalitativ*-og *kvantitativ orientert metode*. Før man går i gang med en oppgave, er det viktig å gjøre en mening om hvilken metode som vil ha best funksjon for å komme frem til ny kunnskap. For å ta en slik avgjørelse bør man ha god kjennskap til hvilket krav som stilles til metodene. *Kvantitativ metode* har som fordel å gi data i form av målbare enheter og lønner seg dersom man ønsker å få frem data gjennom undersøkelser. Metoden fungerer godt for å få frem gjennomsnitt og antall i en undersøkelse. *Kvalitativ metode* bidrar til å fange opp opplevelser og meninger som ikke kan måles eller tallfestes. På hver sin måte bidrar begge metodene til å få en større forståelse for samfunnet vi lever i og hvordan mennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler (Dalland, 2020, s. 54).

4.2 Valg av metode

I oppgaven min ønsker jeg å se på barnehageansattes erfaringer med meldeplikten, og få mer kunnskap om deres opplevelser med barn og seksualitet. Valget av metode for oppgaven min er derfor basert på at en kvantitativ orientert metode kan gi meg tall på hvor mange som melder inn til barnevernstjenesten, men for å få en dybdekunnskap på terskelen, erfaringer og tanker rundt meldeplikten er en kvalitativ metode mest hensiktsmessig for å få kunnskap om valgt problemstilling. En kvalitativ orientert retning vil styrke oppgavens tematikk, da det bidrar til nærhet i feltet fordi datainnsamlingen skjer i direkte kontakt med feltet. Metoden bidrar også til å få frem det særegne, men også like viktig det avvikende med temaet (Dalland, 2020, s. 55). Det finnes en mengde metoder innen kvalitativ metode, men for å komme best mulig i kontakt med feltet har jeg valgt å ta i bruk intervju.

Intervju kan deles inn i flere grupper; *enkeltpersons intervju*, *gruppeintervju* og *folkegruppeintervju*. For at informantene skal føle seg mest mulig trygg på informasjonen de deler, har jeg valgt å ta i bruk enkeltpersonintervju, og intervju vedkommende alene. Metodens fordel er at den åpner opp for å snakke åpent om erfaringer og opplevelser, når man ikke har andre fra fagmiljøet i rommet. Når man er på jobb danner man et språk som sømmer seg på å

bruke på jobb, og denne kan være utfordrende å koble fra dersom man har et intervju sammen med medarbeidere. Møtet vil også være mer kontrollert, og gjør det enklere å styre når det bare er en person å forholde seg til (Nielsen, et. al., 2021, s. 132).

Vi har tre former for intervju; *strukturert*, *semi-strukturert* og *ustrukturert intervju*. I et strukturert intervju skal det stilles de samme spørsmålene til alle deltakerne, på denne måten kan ikke forskningsdeltakerne påvirke prosessen og forskeren skal heller ikke bidra med improviserte svarkategorier eller endre spørsmålsoppstillingen. Denne formen har som hensikt å stille forskerne i en nøytral rolle og kan også bestemme intervjuets hastighet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 120). Intervjuet preges med andre ord av en bestemt og forutsigbar fremgangsmetode og kan begrense tilgangen til nye innspill.

Det ustrukturerte intervjuet kan ses som en motsetning til det strukturerte intervjuet. Her er ingen spørsmål utformet på forhånd, og vil komme frem i form av observasjon. For å ta i bruk et eksempel kan en lærer som blir observert i et klasserom fortsatt komme bort og fortelle om vedkommende undervisningspraksis til observatøren. Denne formen hjelper forskeren å få et innblikk i situasjonen og tanker, gjennom denne kommunikasjonen.

I det semi-strukturerte intervjuet skapes det kunnskap i møte mellom forskeren og intervjuets synspunkt. Dette har som hensikt å forstå deltakernes perspektiv, og er ikke så opptatt av å stille spørsmålene i en bestemt rekkefølge eller stille alle spørsmålene (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). På denne måten er forskeren åpen for at det kan komme nye innspill til tema, forskeren ikke har tenkt på forhånd. Det foregår derfor en kontinuerlig analyse, som bidrar til at forskeren kan begripe handlinger og tanker som kommer frem i intervjuet, ved å stille ulike oppfølgings spørsmål til hva som blir sagt under intervjuet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). På bakgrunn av dette, har jeg valgt å ta for meg en semi-strukturert intervjuform for oppgaven.

4.3 Valg av informanter

Valget av informanter avhenger av hva man ønsker å vite om, og man velger gjerne mennesker som har bestemte kunnskaper eller erfaringer. Dette valget blir ansett som et strategisk valg (Dalland, 2020, s. 79). I dette tilfelle har jeg valgt å intervju ansatte i barnehager som jeg mener har kunnskapen og erfaringen jeg trenger til min oppgave. Hvem informantene ble, var basert på hvem som hadde et ønske om å bli med. Eneste kravet jeg stilte i forkant var at

vedkommende skulle ha to år erfaring i yrket og at de jobbet i barnehage. Jeg ønsket å intervju tre-fire personer, fra minst to ulike barnehager, da dette gir studiet en større troverdighet. I tillegg hadde jeg også et ønske om å intervju ansatte fra to ulike kommuner, for å utforske om dette kunne ha en innvirkning på svarene jeg fikk.

På grunn av lite respons fra barnehager om å delta, og av hensyn til tidsmessige årsaker, har jeg bare intervjuet to personer. Til tross for dette har intervjuobjektene lang erfaring i yrket og jobber i to forskjellige kommuner. Informant 1 er pedagogisk leder og har 22 års erfaring i feltet. Hun har videreutdanning i utviklingsarbeid med vekt på de yngste, og har i tillegg 30 studiepoeng i flerkulturell pedagogikk. Informant 2 er barne- og ungdomsarbeider og har 18 år erfaring i feltet.

4. 4 Datainnsamling

Mot slutten av februar meldte jeg prosjektet til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Etersom planen min var å ta lydopptak av intervjuene, regnes stemmene som personidentifiserende. Selv om navnene og annen gjenkjennende informasjon ikke kommer frem på lydopptakene, var jeg meldepliktig til NSD. Lydopptaket ble tatt opp med programmet *Diktafon*, som gjør at opptaket blir oppbevart trygt og anonymt. I midten av mars fikk jeg godkjent søknad fra NSD, og kunne da sette i gang gjennomføring av intervju. Jeg gikk raskt i gang med å sende ut informasjonsskriv og samtykkeskjema til flere barnehager i to ulike kommuner.

Til tross for at jeg sendte til et mangfold av barnehager, fikk jeg ingen respons. Til slutt tok jeg kontakt med et familiemedlem av meg som jobber i barnehage, for å høre om det var noen i hennes barnehage som var interessert i dette. Jeg fikk tilsendt et nummer, og avtalt mitt første intervju. Jeg sendte deretter ut informasjonsskriv og samtykkeskjema på e-post til vedkommende. Andre informanten fikk jeg også gjennom bekjentskap, og jobber i en annen kommune. Vi avtalte et møte hjemme hos vedkommende. Jeg fikk underskrift fra begge informantene på samtykkeerklæringen, før intervjuet startet. Intervjuene ble holdt i midten av april. Første intervjuet varte i ca. 45 minutter, mens andre intervju varte i ca. 1 time og 50 minutter. En faktor som spiller inn på intervjuets lengde, er at siste informant var en bekjent som antagelig gjorde intervjuet avslappet og åpent. Når jeg møtte opp på arbeidsplassen til informant 1, hadde hun glemt avtalen vi hadde satt klokken 12:30. Jeg kunne merke at

informanten var preget av stress på grunn av sykefravær og overtidssjobbing. Vi utsatte intervjuet en halvtime, men når jeg kom tilbake fikk jeg beskjed at vi måtte være ferdig innen klokken 14:00. Dette satt et tidspress på intervjuet, og kan hatt innvirkning på informantens svar, da jeg oppfattet at svarene ble relativt korte. Det hadde også påvirkning på meg som intervjuet, da jeg stilte lite oppfølgingsspørsmål med hensyn for å ikke gå over tiden. Intervjuet med informant 2 foregikk i hjemmet til vedkommende. Dette skapte en trygg atmosfære for begge parter, men fikk et stort tidsspenn.

4.5 Analyse

Det er viktig at jeg behandler dataen jeg har samlet inn, på en nøyaktig måte. Dette har jeg gjort ved å transkribere intervjuet nøyaktig slik det kommer frem i intervjuet. Av hensyn til at begge informanter hadde en dialekt, har jeg valgt å transkribere begge intervjuene på bokmål. På denne måten kan jeg bevare anonymitet til informantene, da dialekten ikke vil være gjenkjennelig. Før jeg gikk i gang med intervjuprosessen, var det viktig at jeg var på bevisst på min forforståelse på tema. Det er ikke til å unnlate at man har sine tanker før man går i gang med et intervju, fordi vi går inn med en *fordom*. En fordom går ut på at vi allerede har gjort opp en mening om fenomenet før man undersøker det (Dalland, 2020, s. 60).

For å analysere en kvalitativ forskning, har vi flere kvalitative analyseformer, en av disse kalles tematisk analyse og går ut på å identifisere, analysere og rapportere mønstre i data. Metoden har som hensikt å organisere og beskrive datainnsamlingen i detaljer. Hvis vi ikke vet hvordan folk gikk frem ved å analysere dataene deres, eller hvilke antakelser som har påvirket deres analyse, er det vanskelig å vurdere forskningen, og å sammenligne det med andre studier på dette emnet (Attride-Stirling, 2001). Klarhet i prosess og praksis av metode fremstår derfor avgjørende (Braun & Clarke, 2008, s. 81). For å analysere data har jeg valgt meg fire tema på forhånd som teksten tar utgangspunkt i, disse temaene har jeg plassert i en modell, vist til nedenfor, for å få en strukturert oversikt. For å fordele temaene, har jeg tatt i bruk ulike farge markører for de ulike temaene. Deretter har jeg kategorisert utsagnene som er markert mellom disse temaene, inn i en tabell for å selv få en oversikt over funnene. For å få et oversiktlig oppsett i kapittelet om funn og drøfting, har jeg laget en tabell som gir en strukturert oversikt for tema jeg har kategorisert funnene etter.

Tema 1

Faglig fellesskap

Tema 2

Faglig kompetanse om seksualitet

Tema 3

Forebygging

Undertema

Geografiske faktorer

4. 6 Studiens troverdighet

4.6.1 Validitet og reliabilitet

Et krav til data er at de må være relevante for problemstillingen (Dalland, 2020, s. 63). Da mine informanter var ansatte i barnehagen og hadde erfaringer med meldeplikten, som er knyttet opp til problemstillingen for oppgaven, vil jeg argumentere for at dataene er relevant. Reliabilitet forstås også som troverdighet (Thagaard, 2008) og tar for seg forskerens refleksjon over hvordan datainnsamlingen har foregått og har som hensikt å gjøre seg bevisst på mulige feilkilder. Stiller spørsmål om forskningen er gjennomført på en måte som skaper tillit (Ringdal, 2013, s. 248). Dette kan gjøres gjennom tre sentrale stadier i forskningsprosessen: intervjuene, transkriberingen og analysen. Jeg har på forhånd planlagt spørsmål jeg ønsket å stille begge informantene, og har forsøkt å stille de samme spørsmålene i intervjuene. Ettersom jeg har valgt et semi-strukturert intervju hadde jeg muligheten for å stille oppfølgingsspørsmål. Dette har sikret et dypere innsyn i problematikken, jeg vil derfor argumentere for at informantene har reliabilitet.

Validitet ses i sammenheng med kvaliteten i de tolkninger som gjøres, og om den innsikt prosjektet gir, støttes av andre undersøkelser. For å vite om en forskning har validitet, kan man se på om man har fått frem det man har ønsket og få frem, med andre ord må man vurdere om datainnsamlingen er relevant iht. problemstillingen. Validitet kan i en kvalitativ forskning vurderes på to måter, av informantene eller forskeren selv (Ringdal, 2013, s. 248).

4.6.2 Kritiske bemerkninger og etisk refleksjon

Det er viktig med etisk refleksjon i de fleste forskningsprosessenes stadier. Oppgaven har noen svakheter, som er knyttet til rammen for oppgaven. For det første kan det faktumet at jeg kun har intervjuet to personer, være en svakhet for oppgaven. Som nevnt tidligere har kontakten vært utfordrende når det gjelder barnehagene. En annen kritisk bemerkning til oppgaven er at informant 2 er en bekjent av meg, og kan derfor ha en innvirkning på intervjuet. Intervjuet hadde handlingsrom på 2 timer da informanten hadde mange opplevelser å fortelle. Dette kan føre til at formen av oppgaven blir preget av informantenes personlige mening i stor grad og ikke baserer seg på flertallets opplevelser.

I intervjuguiden min har jeg valgt å ha et semi-strukturert preg, som åpnet for å stille spørsmål undervegs i intervjuet. Dette gjorde også at jeg kunne fjerne spørsmål som ble besvart under andre spørsmål. En ting man er nødt til å ta i betraktning, som kan ha innvirkning på informantene sitt svar, er at de kommer fra ulike geografiske områder. Informant 1 kommer fra en større by med større befolkning, mens informant 2 kommer fra et mindre geografisk område og en mindre befolkning.

5.0 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

I dette kapittelet vil funn og drøfting fra intervjuene bli presentert etter tema. Som nevnt tidligere skal jeg foreta en tematisk analyse av informantenes svar. Temaene fremsto gjennom valgte teorier og intervjuene, og etter å ha jobbet godt med funnene har jeg kommet frem til fire hovedtema: Faglig fellesskap, faglig kompetanse om seksualitet, forebygging og geografiske faktorer som et undertema.

Tema 1	Faglig fellesskap
Tema 2	Faglig kompetanse om seksualitet
Tema 3	Forebygging
Undertema	Geografiske faktorer

5.1 Faglig fellesskap

Jeg ønsket å danne meg et bilde av hvordan barnehagens praksis er i en håndtering av bekymring. Dersom en mulig bekymring oppstår, forteller informant 1 at dette blir drøftet på avdelingen for å så samle inn observasjoner og deretter strukturere observasjonene rettet mot det som deres bekymring er knyttet til. Hun fortsetter:

Jeg sitter aldri alene i den prosessen, jeg har alltid støtte av de andre. Min leder og jeg gjør det sammen med oss som er på avdelingen, det som er knyttet til bekymringen og observasjoner. Men det er viktig for oss at alt er godt observert, det er ikke noe vi haster, men at vi observerer og bruker litt tid. Så drøfter vi det eventuelt anonymt til barnevernet. Vi har også brukt et drøftingsforum vi kan benytte som barnehage med barnevern, politi, og flere instanser. Det er vertfall et forum vi kan drøfte anonymt. Da får vi tilbakemelding på vår bekymring hva vi bør gjør videre, er det noe vi bør melde eller er det noe vi bør gi tid.

Informanten forteller at de også har et tverrfaglig team, de kan det bekymringer opp og samle observasjoner sammen over tid. Informant 2 har også et åpent miljø for å snakke om bekymringer og sier følgende:

Da sier jeg ifra til min overordnede, eller til pedagogisk leder, også snakker han med styrer også blir det vurdert om det er så alvorlig at barnevernet trenger å komme. Da sender styrer saken, og så vurderer barnevernet hva de skal gjøre. Hvis de da ser den saken som grov eller nødvendig å komme, tar de en samtale med barnet, samtidig som de har en samtale med foreldre samme dag. Så er det oppfølgingsmøte eventuelt hvis ting er uklart, og sikkert et besøk hos foreldrene etterpå. De vil jo hjelpe foreldre, det er jo ikke for å ta barnet vekk, det er for å veilede gjerne. Men i så fall så er det gangen i når man melder, at man har ansvar for å melde alt som skjer innenfor vold og seksuelle overgrep, og psykisk og kan det jo være ting. Så det trenger ikke alltid være fysisk vold, men veldig vanskelig å fange det. Da må man nesten være vitne til det.

Felles for begge informantene, er at de benytter det interne fagmiljøet i barnehagen. Når en bekymring oppstår bruker de hverandre, og tar i bruk det faglige fellesskapet på arbeidsplassen. De kommuniserer og deler hverandres kunnskap, slik at de aldri står alene i en vurdering. På denne måten spiller de ansatte på hverandres styrker og utøver en kompetanseutveksling. I en kompetanseutveksling skjer også en kompetanseutvikling. Det er viktig at hver enkelt har en god faglig kompetanse, og like viktig for denne kompetansen er å kunne se sin egen begrensning. På spørsmålet om hva som skal til for å sende inn en bekymringsmelding svarer informant 2:

Det er jo en uttalelse fra ungene, og at man gjerne har en pause og snakker om det igjen etter en uke. Hvis historien eller utsagnet da er likt, for av og til klarer de ikke alltid huske alt de sier. De kan jo selvfølgelig fortelle det på en annen måte da, men at de gjenforteller det. For noen ganger har det vært sånn «hæ det har ikke jeg sagt?» Da er jeg sånn, «okei da er det sikkert ingenting», da må man bare være obs og passe på.. men hvis det blir veldig tydelig at de husker ting godt, da er det vertfall grunn til å vær bekymret.

Informant 1 påpeker også at en slik vurdering ikke forhastes og legger frem følgende:

Det er jo observasjoner som gjør oss bekymret, altså som er utover det som vi tenker er vårt mandat å løse. Nå er det mange typer bekymringer, så det kan handle om utrolig masse, men hvis det bare skal være hvis det er bekymringer rundt type omsorgssvikt eller oppfølging ift. foreldrerollen og sånne ting så bruker vi mer tid på det og tar det sammen med foreldrene. Da skal foreldrene informeres om at vi har en bekymringer, hvis det er knyttet til seksuelt misbruk eller vold så skal ikke foreldrene informeres.

En viktig del av å jobbe i sosialfaglige yrker, er at man tar i bruk faglig skjønn. Hansen påpeker at faglig skjønn handler om en faglig og moralsk dømmekraft og evne til å utøve skjønn (Hanssen et al., 2015, s. 24). Dette kan ses i sammenheng med begge informantenes svar, da de bruker egen dømmekraft for å vurdere om utsagn er bekymringsverdig eller bare er overtolket. En barnehageansatt må kunne handle ut ifra eget skjønn og vurdere når de ikke har nok kompetanse for å håndtere dette på egenhånd. Dette kan de gjøre gjennom å få hjelp fra kollegaer eller hente inn hjelp fra andre fagfolk og instanser. Dette er noe jeg ser at informantene praktiserer, og har god kjennskap til. Det er viktig at man holder en tett dialog og har en god kommunikasjon med andre faglige instanser, når man selv anerkjenner at sin egen faglige kompetanse ikke strekker til. Dette vil bidra til å styrke et samarbeid mellom barnehagen og barnevernet.

5.2 Faglig kompetanse om seksualitet

En god faglig kompetanse om barn og seksualitet er en grunnsten for å opplyse barn om deres egen seksualitet, og grunnen til det er at de lettere kan si ifra om seksuelle overgrep.

Et gjentakende tema gjennom hele oppgaven er hvordan seksualitet blir formidlet til barna i barnehagen. Informant 1 la frem at barnehagen ikke har et fast tema om seksualitet, men at det snakkes om kroppen. I hennes barnehage er de bevisste på hvordan de snakker til barna iht. kropp, som grensesetting av hva som føles greit og ikke greit. Hun sier:

Bevisstheten er mye større nå, enn bare for få år siden. Nå snakker vi om at det er de selv som bestemmer over kroppen sin og at de skal være komfortable og kunne si hva som er greit og ikke greit. Når du sier stopp, er det forventet at andre skal stoppe. Det er der fokuset vårt er, vi har lite fokus sånn ellers på seksualitet.

Informant 2 forteller meg at seksualitet ikke nødvendigvis blir formidlet gjennom undervisning, men gjerne gjennom et tema de har som kroppen, der barna lærer om grensene. Informanten viser til en lovende fremgangsmåte for hvordan barna skal forholde seg til sin seksualitet.

Det er greit å gi en klem hvis det er greit for den andre. Men det er ikke greit å ta på rumpen til noen, det er ikke greit om det er greit for den andre heller. Sånne ting, du er veldig direkte når du sier det, for du må jo være det med barn. Så har vi bøker som de kan se i, noe som fort blir et tema, for det er jo veldig spennende. Da er det masse utsagn som kan komme, så kan de og bli veldig opphengt når man har det som tema, og da vil de utforske. Og det er greit til en viss grad, men du må stoppe de før det går over

altså det er veldig vanskelig egentlig, for du tenker at de er uskyldige og de er jo det og de har ingen intensjoner med det, det er jo bare impuls de vil jo bare se.

Kropp og grensesetting er et tema i rammeplanen. Dokumentet tar ikke i bruk ord som seksualitet, isteden beskriver den hva som er viktig å vise for barna om kropp og helse. I rammeplanen står det lite om hvordan barnehageansatte skal forholde seg til seksualiteten til barna. En ting jeg oppdaget i rammeplanen er at seksualitet bare blir nevnt under «likestilling og likeverd uavhengig av bl.a. «seksuell orientering»». Begrepet blir også nevnt under et kort avsnitt der det går frem at «personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven §22.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11). I rammeplanen forklares det ikke hvordan man skal være bevisst på det eller fremgangsmetode for en håndtering.

Slik jeg ser det viste begge informantene at de møter rammeplanens krav om kropp og grensesetting, og formidler dermed det de er lovpålagt og formidle. Det er bra at de møter dette og tar det på alvor. Likevel mener jeg at rammeplanen har noen klare mangler, og som konsekvens av dette får også undervisningen i barnehagen dette. Rammeplanen legger i liten grad opp til en åpen dialog med barna angående seksualitet og hva seksuelle overgrep innebærer. Etter min mening bør det være en tydelig ambisjon at de ansatte skal være trygge i hva som inngår seksualitet blant barna, slik at de på en god måte kan formidle hva som er normalt for dem å gjøre, men at det ikke skal kunne utnyttes av voksne personer. Vi må etterlyse en åpen dialog om seksuelle overgrep med barna, men i hvor stor grad og hvordan dette skal gjøres kan ikke være opp til den enkelte pedagogen eller den enkelte barnehagen, det må fremgå som et krav i planen. Dette er viktig for at barna selv kan si ifra om de går gjennom seksuelle overgrep. Dersom en åpen dialog er til stede, kan barna også få et innsyn for hva dette innebærer, og kan på denne måten oppfatte at dette ikke skal være noe hemmelig for en trygg voksen relasjon. Informant 2 sitt utsagn kan ses i tråd med dette, da hun redegjør hva grensesetting kan bidra til. Hun sier:

Da kan man også fange opp ting, det trenger ikke alltid være det du er ute etter, men det er jo for at du skal forebygge at det ikke skjer overgrep med dem. Slik at de skal lære seg å si nei, si stopp og si det til en voksen som de er trygge på. Dersom noen gjør noe som du ikke liker, da er det lov å si det. Hvis noen sier du ikke har lov å si det, da er det en hemmelighet som ikke er lov å ha, altså en dårlig hemmelighet,

de hemmelighetene som gjør vondt i magen; de skal du si til en voksen. Det handler om hvordan du skal si det til et barn, slik at de skal forstå tegnene selv.

Dersom de ansatte er utrygge på hvordan en slik dialog skal foregå, bør det være en prioritering å øke kompetansen på dette feltet, da det kan være med på å avverge og oppdage uønskede seksuelle hendelser mot barn. I tråd med kompetanse om seksualitet, ønsket jeg å se på informantene sitt standpunkt for hvordan kunnskap om seksualitet kan bli med på å oppdage bekymringer. Informant 2 svarte: «*Det tror jeg, for det blir litt å ufarliggjøre det. Jeg tenker det er bedre med en melding for mye, enn en for lite*».

Det er nyttig og viktig at vi våger å snakke om hva seksuelle overgrep er og at vi voksne går frem som en viktig rollemodell for barna. Ansatte må derfor tørre å si hva seksuelle overgrep innebærer og ta i bruk ord som viser til handlingen. I rammeplanen ser vi at seksualitet blir underbygget i kategorien kropp, bevegelse, mat og helse i rammeplanen for barnehage praksis, der til og med utforskning og kjennskap til kropp blir pakket inn i helsefremmende budskap om kosthold og aktivitet. De skriver blant annet at personalet skal medvirke til at barna blir kjent med egne behov, få kjennskap til menneskekroppen og utvikle gode vaner for hygiene og et variert kosthold og at personalet skal «bidra til at barna utvikler et bevisst forhold til retten til å bestemme over egen kropp og respekt for andres grenser» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 50). Det fremstår som at samfunnet bærer preg av en anatomisk holdning til seksualitet, noe som kan skyldes av hvordan samfunnet har bygget opp et kulturelt tabu mot temaet.

5.2.1 Kulturelt tabu

Jeg spurte informantene hvorfor de tror seksualitet fremstår som et tabulagt emne. Informant 2 peker på oppvekst som en faktor for dette og sier:

Hvis jeg skal tenke meg selv, så er det ikke det letteste jeg gjør. Men det er fordi jeg aldri har vært oppdratt slik. Jeg tror og håper at deres generasjon er bedre følelsesmessig, for man føler at det er privat å snakke om slike ting, det er ting man holder for seg selv.

Informant 2 sitt utsagn kan knyttes opp mot Helse- og omsorgsdepartementet sin beskrivelse av seksualitet, og hvordan holdninger er med på å danne et sunt forhold til sin egen og andres seksualitet (Helse- og omsorgsdepartement, 2017-2022). Da informant 2 har vokst opp med en holdning i hjemmet som tilsier at dette ikke skal snakkes om, har det påvirket vedkommende tilnærming til tema. Informant 1 bygger opp denne teorien, og sier «*Det er nok fordi hos mange*

er det en veldig unaturlig del av en barndom, og at seksualitet ikke skal knyttes til barn. Hvis det blir det så har det skjedd noe som absolutt ikke skal skje og da må du møte det ovenfor en voksen person». Hun påpeker også at det kan være utfordrende iht. fremgangsmetoden for en håndtering av «seksuelle» utsagn fra barn og fortsetter:

Jeg tror tabuet kommer fra at vi ikke skal by oss inn på den siden av voksenlivet og rette det mot barn, og at mange syntys det er vanskelig. Seksualiteten hos barn skal være å utforske kropp eller at de helst ikke skal kjenne til verken ord eller handlinger som har noe med det å gjøre, før de er store.

Seksuelle overgrep er blitt påvirket av en kulturelt tabuisering i samfunnet, da det ikke er et naturlig tema som inngår barn. Ettersom tabu baserer seg på kulturelle forestillinger som oppleves som uønsket (Almås, 2020). Selv om handlingen ikke er ønsket, vil jeg anse det som livsviktig at det belyses. Det er viktig for å unngå at barn skal oppleve en *ugyldiggjøring* i sin sak (Søftestad, 2019, s. 58). Dersom vi opprettholder en slik holdning, kan dette påføre en følelse av skam for barna. Det som skjer med barna, er avvikende fra hva et barn skal gå gjennom og blir av den grunn noe de ikke ønsker at andre skal vite om. Denne tankegangen risikerer å forsterkes, dersom voksne viderefører en tilbaketrukket holdning til tema om seksuelle overgrep.

Informant 1 viser til dette og sier at det er mange voksne som vegrer seg i samtaler om å fortelle små barn hvor de kommer fra, og at man fort kan bli ukomfortabel i en slik samtale. «*Man kutter det bare av, som å gå og kjøpe is isteden, fordi det er så ubehagelig for de voksne og stå i. Fordi du må inn på noe som gjør at du må utlevere flaue og ubehagelige sider*». Hun trekker også inn sosiale medier som en årsak til åpenheten i dag, fordi barn er mye mer disponert for fjernsyn og sosiale medier i dag enn barn tidligere har vært. Hun påpeker senere i intervjuet, at dette også kan være en utfordring i et arbeid med å avdekke seksuelle overgrep.

Hvis de ser noe på barne-tv der de snakker om en seksualisert handling, har de forutsetningene for å forstå hvis de hører det ut igjen. Hvis et barn har hørt om å ta tissen i munnen, for å gi et eksempel, så har et barn bare hørt om det på en opplysningsfilm på tv. Dersom et barn da hører det ut igjen i en setting hvor en voksen er stil stede. Så vil nok den voksne fortolke det som «hva har det barnet vært gjennom?».

I dagens samfunn er vi i mye større grad eksponert for informasjon gjennom fjernsyn og sosiale medier, noe som fungerer positivt for formidling av seksualitet. Men som vi ser kan dette også

skape utfordringer for avdekking av seksuelle overgrep. Samtidig er det viktig å huske at dersom man står i en situasjon hvor man kjenner på uro for et barn, er det viktig å uttrykke denne uroen og diskutere den sammen med andre. Det er bedre at bekymringer blir tatt på alvor tidlig og vise seg å ikke stemme, enn å unngå den eller vente til det er for sent (Emilsen, 2018, s. 340).

Informant 2 trekker også inn forbedring med den nye generasjonen og legger vekt på en stor forbedring på det følelsesmessige og at generasjonen er mer åpen i dag. Hun referer til sine barn som eksempel hvor hun kan se dette. Da holdninger ofte går i arv, skulle man tro at det skulle hatt innvirkning på dagens generasjon som fortsatt er preget av foreldre med en tilbaketrukket holdning. Kanskje sosiale medier har en større innvirkning på nettopp dette enn man tror. På grunn av begrenset undervisning gjennom skole og foreldre, har generasjonen måttet tilegne seg kunnskap om seksualiteten gjennom fjernsyn og sosiale medier. Dette kan fremstå som en motiverende tanke for fremtiden, da vi stadig går vekk fra tradisjonelle holdninger og heller viderefører åpenhet om temaet om seksualitet i de neste generasjonene.

5.3 Forebygging

I dette teamet viser jeg til funn når det gjelder utfordringer med meldeplikten, for å komme innpå hva som gjør det utfordrende å sende en bekymringsmelding. For å styrke et samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten, er det nødvendig å finne utfordringene, for å vite hvordan vi kan forebygge seksuelle overgrep. Etter intervjuet har jeg sett at en stor utfordring ligger i hvordan bekymringsmeldinger blir behandlet av barnevernet. Informant 1 sier:

Mine erfaringer er at jeg skulle ønske de innhentet enda mer opplysninger fra barnehagen og gått enda mer i dybden på hvorfor den bekymringsmelding kom. Hvis vi sitter igjen med en følelse av at barnevernet ikke trodde eller forsto oss, skulle jeg ønske vi hadde et enda tettere samarbeid i den fasen der.

Når jeg spør informant 1 om dette har betydning for om bekymringsmeldinger blir sendt inn, svarer hun ja, med en bestemt tone, og understreker dette med en hendelse som skjedde med et barn som uttrykte handlinger fra en forelder som var bekymringsverdige. Hun sendte bekymringsmelding på dette barnet, men opplevde at barnevernet ikke tok dette på alvor og henlagte saken. Hun understreker konsekvensen av dette og sier: *Hadde jeg visst utfallet hadde jeg ikke satt barnet i den situasjonen som den kom i. Og sånne ting tror jeg påvirker oss veldig, fordi vi sitter på opplevelser som gjør at bekymringsmeldingen sitter langt inne dessverre.*

Det ligger allerede en sårbarhet bak å sende en bekymringsmelding, og dersom personalet opplever en frykt for henleggelse vil konsekvensen av dette være stor. Ansatte unngår og melde inn til barnevernet fordi utfallet for barnet blir uberegnelig. En utfordring med dette er at ansatte kan havne i en situasjon der de stiller spørsmål til seg selv hva som blir verre; et barn som bor under alvorlig omsorgssvikt, eller et barn som bor under alvorlig omsorgssvikt, som i tillegg blir straffet for å si ifra. Her er det nødvendig med en bedre ivaretagelse av barnet i en slik prosess, for å forsikre barnets trygghet. Informantene ytrer et ønske om mer informasjon og kommunikasjon fra barnevernet. Dette kan ses i lys med informant 1 sitt svar:

Mine erfaringer er at jeg skulle ønske de hadde innhentet enda mer opplysninger fra barnehagen og gått enda mer i dybden på hvorfor den bekymringsmeldingen kom. De kunne hatt barnehagen enda mer på lag i den undersøkelsesfasen eller i prosessen. For vi gjør det jo aldri forhastet når vi gjør det, vi har en magesfølelse på at noe ikke stemmer. Og hvis vi da sitter igjen med en følelse av at barnevernet ikke trodde oss eller forsto oss, så skulle jeg ønske at vi hadde et enda tettere samarbeid i den fasen der. Det er litt vagt for meg enda når samarbeidet skal på og når jeg kan regne med å høre fra barnevernet. Jeg vet f.eks. at vi har bedt om tilbakemelding før familien blir informert, slik at vi er forberedt på at barnet har fått en beskjed, da det er greit å kunne vite det hvis man skal møte de på ettermiddagen f.eks. Men den saksgangen som er nå føler jeg burde vært enda mer avklart; ja si en tidslinje for hva skjer og hvordan skjer det samarbeidet.

Min oppfattelse er at den faglige kompetansen til de ansatte ligger der, men at barnevernet ikke lytter til deres faglige kompetanse. etterlyser at barnevernet lytter til deres faglige kompetanse. Vi må etterlyser at barnevernet lytter til deres faglige kompetanse; de sier at kompetansen ligger der, men informant 1 kjenner på følelsen av og ikke bli tatt på alvor. Informant 2 tenker at «Det viktigste er vertfall å få informasjon nok, og at barnevernets tjenester er der. Det får vi jo på jobb og, alle som jobber i barnehager vet jo det, men det er det å praktisere det». Hun kommer også med et forslag til hva som kan bli gjort i barnehagen, og trekker inn fordeler og ulemper med erfaringskunnskapen. Hun utdyper:

Det jeg kunne tenkt meg egentlig, er for de som ikke har noen erfaring med noe, at de hadde gjerne komt på et personalmøte. Informert litt om og minne oss på litt, for man blir fort veldig god venn med foreldre og kanskje ikke alle synes det er like lett da. Man er jo ikke privatvenner, men du ser de hver dag og snakker med de hver dag.. Det er ofte det kanskje yngre gjør, fordi de er redd for å gjør feil og da går det på dem selv. At det er de som er redd for seg selv, at det er skummelt og at de tenker ikke først og fremst på barnet da.

Informant 2 viser til viktigheten med kursing om seksuelle overgrep, for å få nok kunnskap til å oppdage signaler. Hun understreker at det gir et nytt fokus, fordi det er ting man ikke har tenkt på før. *«Alle kurs jeg har gått på ift. seksuelle overgrep og vold i hjemmet, det er veldig nyttig, for du får barnet i fokus, slik at du ikke tenker på deg selv»*. Det er ikke alle som har den erfaringskunnskapen som man har når man har jobbet i flere år. Erfaringsbasert kunnskap kan knyttes opp mot uformell kompetanse, som er kunnskap som tilegnes gjennom erfaring (Søftestad, 2019, s. 235). Denne kunnskapen er viktig å ta i bruk særlig når det gjelder signaler for seksuelle overgrep. Gjennom tidligere erfaringer kan man ta i bruk metoder for oppdaging og håndtering av seksuelle overgrep. Informant 2 deler sine erfaringer med dette og forteller:

Sånn som jeg som har jobbet i så mange år, har en veldig ung pedagogisk leder, det var ikke noe problem, men jeg tror det er bra og blande unge og eldre, at man har litt blandet erfaringer. At ikke alle er ferske på en måte, det tror jeg er nyttig vertfall ift. alt egentlig. (...) Vi som har jobbet i mange år lærer mye av de unge. For alt var mye mer regelbundet før, man skulle gjennomføre ting sånn og sånn. Så unge folk med nye kunnskaper er bare kjekt.

Man bygger opp en formell kompetanse gjennom utdanningsløpet, og samler inn kunnskap som er forsket og dokumentert. Denne kunnskapen sikrer en forsvarlig utøvelse fra blant annet profesjonsutøvere, og er nettopp denne kunnskapen unge mennesker bidrar med. En person som kommer rett fra utdanningsløpet, kan med stor fordel bidra til å styrke den faglige kompetansen til andre ansatte i barnehagen. Kunnskapen og metoder for å håndtere ting forandrer seg stadig, og har mest sannsynlig vært annerledes når en person med lang arbeidserfaring gikk på skolen. I tillegg til dette har krav til utdanning vært mindre strenge mange år tilbake, iht. de kravene som stilles i dag. Det kan derfor tilsi at ikke alle som jobber i barnehager har vært gjennom en utdanning for å få jobben og dermed ikke fått den faglige kunnskapen som et grunnlag, men heller tilegnet seg den gjennom erfaring. Kunnskap som kommer fra personlig karakter er like viktig å flette inn i et personal, nemlig en *uformell kunnskap*. Denne kunnskapen tilegnes gjennom arbeidserfaring hvor man reflekterer gjennom tidligere hendelser og utvikler seg gjennom relasjoner (Søftestad, 2019, s. 235).

Denne kunnskapen knyttes også til begrepet *taus kunnskap*, da den handler om kunnskap som er vanskelig å beskrive fordi den sitter naturlig i kroppen. *Taus kunnskap* er et kjent begrep i barnehagen og beskrives som *en stilltiende og innforstått praktisk kompetanse hos personalet, som er knyttet til kunnskaper, verdier og holdninger*. Dette vises gjennom at personal gjør

handlinger automatisk, uten å tenke over hvorfor de gjør det (Barne- og familiedepartementet, 1995, s. 42). Denne kunnskapen kan ha god nytte for arbeidsplasser for å fange opp seksuelle overgrep, men også ved og utveksle denne kunnskapen med kollegaer slik at det blir en synlig kunnskap (NAV, u. å.). Akkurat dette belyser informant 2 om.

En annen problematikk iht. meldeplikten kom frem, da jeg spurte dem hvordan det føles å sende en bekymringsmelding. Begge informantene forteller hvordan det påvirker samspillet med foreldrene. Informant 2 kjenner på at samspillet med foreldre kan være vanskelig i en slik prosess og forteller:

Jeg syntes det er verst når jeg kjenner de så godt, for du kan ikke tro det om det, verdens kjekkeste foreldre. Men det kan du ikke vite når de er hjemme, du kjenner de jo egentlig ikke. Så vil man ikke ødelegge forhold som du har til foreldrene, men det kan du ikke ta hensyn til i slike situasjoner, da må du bare ta jobben din på alvor.

Informant kjenner også på utfordring i kommunikasjonen med foreldrene i etterkant, da hun sier:

De sakene jeg har vært i har vært ganske tøffe, fordi det blir et slags tillitsbrudd i kommunikasjonen og i samarbeid. Både i situasjoner hvor foreldrene har vært informert at det kommer til å skje, men og i saker hvor foreldrene ikke har vært involvert i forkant, men får telefon i fra barnevernet at det kommer en bekymringsmelding så skjer det noe i det tillitsforholdet. Så det blir veldig ofte komplisert å fortsette å ha en grei tone og godt samarbeid i etterkant. (..) Vi vet at det er en stor inngripen for veldig mange foreldre. Bare de hører navnet gjør det noe med folk fordi det er et veldig negativt ladet ord, og litt farlig ord for mange. Vi som er i barnehagen, vet at barnevernet ikke betyr at du mister omsorgsretten for barnet ditt. Det handler om veiledning og støtte til å bare være mor og far.

Barnevernet har i mange år hatt en negativ holdning rettet mot seg, da det i flere saker kan resultere i tap av omsorgsrett. Dette betyr ikke at terskelen for omsorgsovertagelse er lav, men at barnevernet alltid skal jobbe etter «minsteinngrepsprinsipp». Det innebærer at de ikke skal bruke mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig. Omsorgsovertagelse skjer bare når det er svært alvorlige og sammensatte utfordringer. Det er rundt 1 000 omsorgsovertakelser i året, som innebærer at kommunen overtar omsorgen for barnet (Bufdir, 2021). Informant 1 påpeker utfordringen, men nevner viktigheten med å ha barnet i fokus:

Det er aldri kjekt når man kommer til et punkt hvor man må ta den, og gjør det. Fordi man vet at man står i en kamp i neste ledd. Men grunnen til at jeg eller vi gjør det, er jo at vi alltid tenker barnets

beste, vi gjør det ikke for at vi vil utsette noen for ubehag. Vi gjør det fordi vi har et barn i fokus som vi tenker vi må sikre den beste utviklingen og omsorgen for.

Begge informantene påpeker at det til tross for utfordringer med foreldre, er det barnets beste som alltid er i fokus. Likevel setter det et preg for ansatte når kommunikasjon blir utfordrende i etterkant, særlig når de opplever at dette kan få konsekvens for barna. Oppsummert kan man si at begge informantene er bevisst på hvor fokuset skal ligge, men innrømmer at dette er utfordrende å gjøre i praksis.

5.3.1 Geografisk innvirkning

Normalt sett kan man tenke at en større by med flere barn og et større mangfold å forholde seg til, ville hatt flere erfaringer med seksuelle overgrep, ift. en liten by der befolkningen er relativt homogen, der bakgrunnen er mer lik og det er færre barn i barnehagene å forholde seg til. Statistisk sett skulle man tro at de oppdagede tilfellene var flere i den større byen, slik er det nødvendigvis ikke. Etter samtalen med informantene viste det seg at informanten fra det minste stedet var den med mest historier. Informant 2 har gjennom sin karriere møtt på flere tilfeller både på jobb og privaten. Hun gir flere eksempler på hendelser som har skjedd i nabolag, barnehagen og fra egen barndom. Dette kan være fordi at det er lettere å avdekke slike hendelser på et mindre sted, da rykter sprer seg forttere og det er større sannsynlighet for å observere det. Det er også mulig at informant 2 delte mer erfaringer, enn informant 1, på bakgrunn av vårt kjennskap og har hatt lettere for å åpne seg til meg som intervjuer.

Informant 1 fortalte at hun gjennom sin 22 år lange karriere har hatt bekymringer, men aldri forholdt seg til seksuelle misbruk eller overgrep. Hun legger frem at hun har reflektert over nettopp dette etter hun hadde vært på kurs, da foreleseren hadde vist til statistikk på hvor mange barn som i teorien går eller har gått gjennom seksuelle overgrep. I UngVold sin undersøkelse påpeker de at 1 av 5 barn har opplevd vold eller seksuelle overgrep før fylte 18 år, noe som kan tilsa at det statistisk sett har vært barn som har gjennomgått seksuelle overgrep eller vold på avdelingen til informanten (Mossige & Stefansen, 2007-2015). Statistikken er basert på teori og forskning, og gir oss nødvendigvis ikke en fasit. Det fungerer heller som en pekepinn for ansatte, slik at de kan være mer observante for at det er aktuelt uavhengig av barnehage. Det gikk frem i intervjuet at dette gjorde henne mer selvbevisst på hvordan hun forholder seg til en avdekking. Informant 1 kommer med et interessant poeng iht. avdekking av seksuelle overgrep:

«du ser det når du tror det». Dette tror jeg er et viktig poeng, nettopp fordi vi ikke har nok kunnskap om hvilke signaler man kan se etter, spesielt på en avdeling med små barn.

Enkelte ting kan være vanskelig å oppfatte fordi vi ser på det som et unntakstilfelle, det er såpass sjeldent vi møter på det at det ikke oppleves som aktuelt f.eks. i barnehagen til informantene. I tillegg kan en betydelig faktor være at samfunnet har assosiasjoner og fordommer til hvem vi tror utfører disse handlingene. Dersom du er kjent med den sosiale statusen til familien kan det farge din oppfatning av situasjonen. Med dette sagt er det først og fremst viktig at man som ansatt i forvaltningstjenesten ser på sine egne underbevisste tanker om overgrep og blir bevisst på det ubevisste, for at man skal ha mulighet til å se de tilfellene som strider mot sin egen oppfatning. Dette kan spesielt gjelde små steder der man har såpass tette relasjoner og har et positivt kjennskap til foreldrene. Da kan det være aktuelt å jobbe med egne ubevisste fordommer, fordi man har større sannsynlighet for å vite foreldrenes sosioøkonomiske status.

Avslutningsvis fremlegger informant 1 følgende: «Vi må vertfall tørre å se det, og med det fokuset det har vært de siste årene så tror jeg de aller fleste tørr å face det, men vi vet ikke helt hvilke signaler vi skal fange opp, og vi har gjerne ikke nok kompetanse». Her etterlyser informanten mer faglig kompetanse på feltet, som kan gjøre dem trygge på valget for å sende inn en bekymringsmelding.

6.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

I denne oppgaven har jeg sett på hvilke erfaringer barnehageansatte har med å håndtere seksuelle overgrep i barnehagen, og hvordan faglig kunnskap har innvirkning på meldeplikten til barnevernet. Informantene tar i bruk det faglige fellesskapet på arbeidsplassen og drøfter bekymringer sammen med kollegaer og pedagogisks leder. I tillegg forteller informant 1 at de har et drøftingsforum der de kan ytre sin bekymring anonymt, for å få en veiledning for hva de kan gjøre videre med denne bekymringen. Det går frem at informantene opplever en utfordring knyttet til hvordan en bekymringsmelding blir håndtert av barnevernet. Terskelen for å sende inn en bekymringsmelding er allerede utfordrende, fordi gapet mellom å undertolke og overtolke en situasjon er stor. Når informantene opplever at saken blir henlagt, fører dette til en enda vanskeligere situasjon å stå i, i en bekymringssak. Man kan si at det mangler en forståelse fra barnevernet, for situasjonen de ansatte havner i, etter en bekymringsmelding blir henlagt.

Det gikk frem i oppgaven at barnehagene formidler hva grensesetting er og legger tydelig vekt på at det er greit å si ifra dersom noen har trådd over denne grensen. Det er derimot utfordrende å snakke om hva et seksuelt overgrep innebærer, og gi nok kunnskap til et barn slik at de forstår hvorfor de skal si ifra. Rammeplanen er et styringsdokument for barnehageansatte, som de er lovpålagt å arbeide i tråd med. Også her står det ikke tilstrekkelig informasjon for hvordan de ansatte skal praktisere dette. Vi trenger å bevisstgjøre ansatte om denne kompetansen, for å kunne videreføre våre holdninger til barna. Det er derfor høyt på tide med en oppdatering av rammene for barnehagen slik at den faglige kompetansen om barns seksualitet kommer tydeligere frem i barnehagen. En ny strategi for Stavanger kommune innebærer at barna skal få informasjon dersom en bekymringsmelding blir sendt på vegne av barnet. Dette viser en fremgang for hvordan vi involverer barna i større grad og viser en optimisme for at dette kan være mulig.

Alt i alt, er det åpenbart at ansatte har god faglig kunnskap på feltet sitt, men på enkelte områder er det hull i rammen for kunnskap om seksuelle overgrep og barns seksualitet. Dette understreker informant 1 med sitt utsagn: *«Kursingen er jo egentlig ganske lav ift. omfang og hva kompetanse vi burde sitte på ift. tema».*

7.0 LITTERATURLISTE

Aasland, W, M. (2020). Barna og seksualiteten (2. utg.) Cappelen Damm Akademisk. ***125 sider**

Almås, Elsa: tabu - seksualitet i Store medisinske leksikon på snl.no. Hentet 4. april 2022 fra https://sml.snl.no/tabu_-_seksualitet *

Astrup Nielsen, Hjørnholm, T. Q., Stray Jørgensen, P., Nygaard Hansen, T. K., & Landaas, W. (2021). Oppgaveskriving og metode i helse- og sosialfag (1. utg.). Fagbokforlaget. **124-192***

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (16. januar 2019). *Taushetsplikt, meldeplikt og opplysningsplikt*. <https://www.bufdir.no/Familie/Fattigdom/> *

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019). *Saksbehandlingsrundskrivet. Kapittel 1: Lover, forskrifter og generelle forvaltningsrettslige prinsipper*. [Rundskriv]. <https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/saksbehandlingsrundskrivet/> *

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021, 09. februar). *Slik jobber barnevernet*. https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Om_barnevernet/ *

Barnehageloven (2005). lov om barnehager. (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/pro/-document/NL/lov/2005-06-17-64/>

Berg, B., T. Ellingsen, I., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2019) *Sosialt arbeid: En grunnbok*. (Kap. 1, s. 19-35). Universitetsforlaget.

Braun, V & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101, DOI: [10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa) **77-101***

Dalland, O. (2020) *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal. **272 sider***

Drugli, B, A, Størksen Ingunn & Glaser, V. (2018). Utvikling, lek og læring i barnehagen: *Forskning og praksis*. (2. utg.). Fagbokforlaget. * **534 sider**

Fellesorganisasjonen (2019-2023). Yrkesetisk grunnlagsdokument: for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleier og velferdsvitere. Hentet fra: <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
*

Hafstad, S, G & Augusti, E-M (red.) (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år* (Rapport nr. 4) Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
<https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/> *

Helse- og omsorgsdepartementet. (2017-2022). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/> ***64 sider**

Hanssen, H. (red.), Humerfelt, K. Kjellevold, A. Norheim, A & Sommerseth, R. (2015). *Faglig skjønn og brukermedvirkning i helse og velferdstjenestene*. Vigmostad & Bjørke AS.

Kvam, M. (31. august, 2021). *Barns seksualitet*. Norsk Helseinformatikk.
<https://nhi.no/familie/barn/barns-seksualitet-intervju-med-thore-langfeldt/?page=all>

Mossige, S & Stefansen, K. (red.) (2007-2015). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. (Rapport NR 5/16). NOVA velferdsforskningsinstituttet: Høgskolen i Oslo og Akershus. <file:///Users/synnebrandsdal/Downloads/> ***13-24**

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2021, 30, april). *Vold- og overgrepserfaringer i barndommen gir fysiske helseplager i ung alder*.
<https://www.nkvts.no/aktuelt/vold-og-overgrepserfaringer> *

NAV (u.å.). *Erfaringsbasert kunnskap*. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
<https://www.kunnskapsbanken.net/kunnskapsbasert> *

Norsk Helseinformatikk. (2019, 07.mai). *Psykiske reaksjoner etter seksuelle overgrep*.

<https://nhi.no/forstehjelp/akuttmedisin/> *

NOU 2017: 12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Informasjonsforvaltning. <https://www.regjeringen.no/> ***234 sider**

Utdanningsdirektoratet. (Udir). (2021, 17. juni). *Hva er rammeplan for barnehage?* (Video).

Vimeo: <https://vimeo.com/561724613> *

Reneflot, A, et. al. (2020, 02. januar). *Vold og seksuelle overgrep*. Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/> *

Rienecker, L & Jørgensen, S, P (2013). *Den gode oppgaven: Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Ringdal, K (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3.utg.). Fagbokforlaget.

Skarpsno. (2013). *Barn og seksualitet: utfordringer i barnehagen*. Sebu forlag. ***76 sider**

Skundberg, Ø (2020). *Hvordan forstå barns aldernormale seksualitet i barnehagen?* Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk Vol 6, s. 1-13.

<https://pedagogikkogkritikk.no/index.php/ntpk/article/view/1646/3946> ***13 sider**

Sidsel N, & Johannessen, A. (2020). *Det er noe med den personlige egnetheten*. Tidsskrift for velferdsforskning, 23, 86–99. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-02-01> *

Solstad, A(red.) & Horverak, S. (2008). *Kort om barnevern*. Universitetsforlaget. ***139 sider**

Steine, M. I, Winje, D, Nordhus, H. I & Milde, M, A. (2016). *Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep*.

<https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/> ***26 sider**

Stavanger kommune (2022, 15. mars). *Strategi for samarbeid med barn.*

<https://www.stavanger.kommune.no/barnehage-og-skole/> *

Søftestad, S (2019). Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn (2. utg.).

Universitetsforlaget.

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet:

Meldeplikten fra barnehagen til barnevernstjenesten

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få mer kunnskap om meldeplikten i barnehagen til barnevernstjenesten, hva den innebærer og hvordan den påvirker ansatte i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Motivasjonen min for å utforme denne bacheloroppgaven kommer fra mitt ønske om å jobbe med barn som opplever utfordringer i hjemmet, og kommer forhåpentligvis til å gjøre dette gjennom skole eller barnevernstjenesten. Jeg ønsker å ta i bruk kunnskapen jeg tilegner meg med dette prosjektet for å besvare min valgte problemstilling og utvikle min kompetanse i yrket.

Formål

Prosjektets formål er å undersøke barnehageansattes opplevelser med meldeplikt til barnevernet. Jeg vil forske på hvilke erfaringer barnehagelærere har med meldeplikten og hva de opplever som utfordrende med meldeplikten. Jeg ønsker at dere skal dele deres erfaringer og opplevelser med meg, slik at jeg kan få en større innsikt i tema, og derav se på hva som fungerer / ikke fungerer. Jeg har forståelse for at dette er et vanskelig tema, og at mange opplever utfordringer rundt dette. Det er viktig for meg å få frem mer kunnskap om hva barnehagelæreren opplever som vanskelig, og som kan være et dilemma. Deres erfaringer vil derfor være verdifull for samarbeid med barnevernstjenesten. Målet med prosjektet er å få en bredere kunnskap om meldeplikten fra barnehage til barnevern, og hvordan barnehagens regler og rutiner har en sammenheng med barnevernets protokoller. Særlig ønsker jeg å få deres tanker rundt undervisning av seksualitet og grensesetting i barnehagen og om denne kunnskapen kan ha en innvirkning på bekymringsmeldingene til barnevernet.

Problemstillingen jeg skal analysere er:

Hvilken innvirkning har faglig kompetanse om barn og seksualitet på meldeplikten til barnevernet?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å få kunnskap om emnet er det nødvendig for meg og oppgaven, å snakke med ansatte i barnehager som jobber sammen med barn hver dag og har mulighet til å fange opp bekymringsverdige tegn blant barna. Jeg har valgt å kontakte barnehager fra to ulike kommuner for å få et bredt resultat uavhengig av kommunene. Det er seks barnehager som får denne henvendelsen og opp til to ansatte i hver av barnehagene som blir etterspurt, der det eneste utvalgsriteriet jeg ber om er at den ansatte har mer enn to års erfaring i yrket. Etterspørselen er ikke basert på spesifikke personer eller barnehager, og er av den grunn tilfeldig.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at jeg stiller deg 17 spørsmål angående meldeplikten i barnehagen. Intervjuet vil ta deg ca. 60 minutter og kommer til bli registrert gjennom notater og lydopptak av samtalen. Intervjuguiden inneholder spørsmål som hvordan du opplever samarbeidet mellom barnehagen og barnevernstjenesten, hvordan terskelen for å sende en bekymringsmelding føles og dine tanker rundt teamet seksualitet i barnehagen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil heller ikke påvirke ditt forhold til barnehagen / avdelingsleder, da opplysninger og erfaringer du deler vil være anonymt. Prosjektet har i tillegg som hensikt å samle inn kunnskap om et viktig tema for min fremtidige rolle som sosialarbeider og hva som kan styrkes i samarbeidet mellom barnehager og barnevernstjenesten.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er bare jeg, og min veileder på bacheloroppgaven Venke Furre Haaland som vil ha tilgang til dine opplysninger.

Opplysninger som blir tatt opp, blir gjort gjennom et program kallet «Diktafon» og blir direkte overført og oppbevart på norsk senter for forskningsdata (NSD).

Du vil som deltaker ikke kunne gjenkjennes i oppgaven, og eventuelle navn vil være fiktive og ugjenkjennelig.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven blir godkjent. Bacheloroppgaven skal leveres inn 16. mai, og skal være svart innen 6 uker. Anonymiserte opplysninger vil bli slettet når bacheloroppgaven er godkjent og vil ikke bli brukt til videre forskning.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra det samfunnsvitenskapelige fakultet / Institutt for sosialt fag har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

Innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene

Å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende

Å få slettet personopplysninger om deg

Å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Universitetet i Stavanger ved Venke Furre Haaland (venke.f.haaland@uis.no) eller på telefon: 51833752.

Vårt personvernombud: Universitetet i Stavanger, Rolf Jegervatn på epost personvernombud@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Student

Venke Furre Haaland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*Meldeplikten fra barnehagen til barneverntjenesten*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i [*Kvalitativ metode, intervju*]

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 – Intervjuguide

Intervjuguide – semistrukturert

Tema/problemstilling:

Hvilken innvirkning har faglig kompetanse om barn og seksualitet på meldeplikten til barnevernet?

Innledning (5 -10min)

- 1) Hvilken utdanning har du?
- 2) Hvor lenge har du jobbet som barnehagelærer/pedagogisk leder i barnehage?

Hoveddel (40 min)

- 1) Hva forbinder du med ordet barnevern?
- 2) Har du noen gang opplevd en bekymring for seksuelt overgrep mot et barn, i løpet av din karriere?
- 3) Hva er prosedyren, dersom du opplever en bekymring? Diskuterer du bekymringen med noen? Hva må til for å sende inn en bekymringsmelding?
- 4) Hvordan føles det å sende inn en bekymringsmelding?
 - Hvordan kan samspillet med foreldre være i en slik situasjon?
- 5) Er det noe du synes er utfordrende dersom du må sende inn en bekymringsmelding?
- 6) I hvilken grad føler du deg sikker i de situasjoner det er aktuelt å sende bekymringsmelding til barnevernstjenesten?
- 7) Hvordan opplever du at tilstrekkelig med informasjon om meldeplikt og barnevernstjenesten generelt er implementert i barnehagens ledelse?
- 8) Hvordan kommer seksualitet frem i undervisningen i barnehagen?
- 9) Hvordan tror du seksualundervisning og grensesetting i barnehagen kan spille inn på å fange opp flere seksuelle overgrep?
- 10) Hender det at bekymringer i barnehager ikke blir sendt inn til barnevernstjenesten?
- 11) Har du noen bekymringsfulle tegn som du fokuserer ekstra på? Og har dere eventuelt noen naturlig rutinesjekk for å fange opp seksuelt overgrep?
- 12) Tenker du at samarbeidet med barnevernstjenesten påvirker i hvilken grad du sender inn bekymringsmelding?

13) Har du noen tanker/ideer på hva barnehagen kunne gjort annerledes for å få til et bedre samarbeid med barnevernstjenesten?

14) Har du noen tanker om hva barnevernet kan gjøre for å senke terskelen for å melde inn saker?

Avslutning (2 min)

- 1) Har du noen spørsmål til meg?
- 2) Er det noe jeg ikke har tatt opp, som du ønsker å snakke om?